

Інституційні унісонні діалогові стратегії в дискурсі американського слідства

О. В. Фещенко

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна

Paper received 25.10.16; Accepted for publication 05.11.16.

Анотація. Статтю присвячено мовленнєвим стратегіям, які відповідають меті інституційної діяльності у спілкуванні американських слідчих. Зокрема, увагу зосереджено на дослідженні унісонних діалогових стратегій, котрі маніфестують узгодженість вербальних дій комунікантів. Як свідчать результати дослідження, ці стратегії охоплюють стандартні, репрезентовані актами/ходами, наявними в різних дискурсах, та нестандартні, властиві лише дискурсу американського слідства. Останні включають ланцюжки ходів, продюковані різними комунікатами, які виявляють такі специфічні риси цього дискурсу як комунікація в групі та потреба реалізувати головну інституційну мету розслідування.

Ключові слова: дискурс американського слідства, інституційні мовленнєві стратегії, діалогові унісонні стратегії, стандартні/нестандартні стратегії.

Вступ. У сучасних лінгвістичних студіях термін «стратегія» постає доволі популярним, зокрема, мова, як правило йде про комунікативні, дискурсивні, мовленнєві стратегії. Диференціація цих понять можлива з урахуванням таких їхніх сутнісних характеристик:

- комунікативна стратегія є найширшим за обсягом поняттям: до цих стратегій зараховують універсальні та етнічно-специфічні, загальновоживані та індивідуальні, унісекс та гендерномарковані, вербальні та невербальні та ін. [2, с. 14];

- дискурсивна стратегія – це дискурсовірна сутність, яка об'єктивує певний, базовий для цього дискурсу концепт та формує певний різновид дискурсу [6];

- мовленнєва стратегія – це, згідно одного трактування, «функціональна одиниця послідовності дій, котра сприяє вирішенню локального або глобального завдання» [4, с. 277], тобто складова частина дискурсивної стратегії, а згідно іншого – «негласні правила, котрі вказують нам, <...> як здобувати й передавати знання і, що найважливіше, як розмовляти з іншими» [3, с. 393].

Об'єкт нашого дослідження – дискурс американського слідства (ДАС) є розумово-комунікативним феноменом, що виокремлюється в масиві американських дискурсів за критерієм сфери комунікації, тобто становить тип, а не різновид дискурсу [1], а отже дискурсивна стратегія не є його системотворчим конститuentом. У той самий час, очевидно, що вивчення якогось дискурсу та комунікативної стратегії лежать у різних площинах. Таким чином, доцільним виглядає зосередження уваги на *мовленнєвих стратегіях*.

У фокусі нашого дослідження перебувають інституційні характеристики ДАС, а саме: ті теми й стратегії, які кореспондують із реалізацією загальнодіяльній мети інституту слідства – розкриттям злочину. Піддавши аналізу інституційність тематичного аспекту ДАС [5], подальше завдання вбачаємо в аналізі стратегій цього дискурсу, під якими, відповідно до викладеного, розуміємо мовленнєві стратегії. Ці стратегії розподіляємо на унісонні та контраридиктні, залежно від того, чи є мовленнєві дії учасників узгодженими чи неузгодженими.

Метою цієї статті є аналіз унісонних мовленнєвих стратегій, які є виявом інституційності ДАС.

Матеріали та методи. Матеріалом нашого дослідження виступають скрипти серіалів, де зображено діяльність американських слідчих органів та змодельовано їхній дискурс (детально цей матеріал описано у [5]). Основним методом на цьому етапі дослідження є *конверсаційний аналіз*, тому що вивченню піддані *діалогові стратегії*. Звернення саме до діалогових стратегій обумовлено такими обставинами: (1) під час вивчення мовленнєвих стратегій доцільно розглядати функціональні характеристики мінімальної одиниці мовлення – висловлення; (2) до таких характеристик зараховують структурно-інтеракційні (тобто діалогові), змістові та мовленнєвоактові [6]; (3) змістові характеристики релевантні в аналізі тематичного аспекту дискурсу, у той час як діалогові та мовленнєвоактові можливо розглядати разом, послуговуючись принципом доповнювальності. Із останнього випливає необхідність застосування також методу *мовленнєвоактового* та *прагмасемантичного аналізу*.

Таким чином, **одиницею** аналізу (як і на попередньому етапі) виступає висловлення, яке маніфестує свій потенціал у плані розвитку діалогу та дефінується дослідниками як *комунікативний* [7] або *дискурсивний* акт – (act) [8, с. 182; 12, с. 10 та ін.]). Акт визначають як мінімальну одиницю комунікативної поведінки, мовленнєву і немовленнєву [7, с. 6]; мінімальну одиницю (мовленнєву або жестико-мімічну), яка в кожному конкретному випадку вживання в розмові має свою специфічну значимість із позиції розвитку мовлення [8, с. 182]. При цьому підкреслюють, що більш важливим у теорії діалогу (тобто конверсаційному аналізі) є те, як акти взаємопов'язані один з одним у дискурсі, ніж те, яку функцію вони виконують самостійно [12, с. 10]. Відповідно розрізняють: головні акти (head-act), що виконують функцію усього ходу (формальним показником останнього виступає зміна комунікативних ролей, передголовні та постголовні акти (pre-head/post-head act), які є допоміжними чи другорядними у функціональному плані; відтак наявність головного акту є обов'язковою, а перед- чи пост головних – факультативною [10, с. 36].

Дослідники також стверджують, що акт або послідовність актів формують *комунікативний / мовленнєвий хід* (move), під яким розуміють вербальну чи

паравербальну репліку одного з учасників спілкування, мінімальну значущу дію, яка сприяє розвитковій комунікативній взаємодії, просуваючи її в напрямку досягнення спільної комунікативної мети [9, с. 31]. Два комунікативні ходи, відповідно, становлять *суміжну пару реплік*, яка охоплює ініціальну репліку (*initiation*) чи репліку-стимул і респонсивну репліку (*response*) чи репліку-реакцію (реакція прийняття / неприйняття або реакція відтермінування чи темпоризації), наприклад: питання – відповідь, прохання – виконання / відмова, звинувачення – його спростування [11, с. 12 та ін.]. Результати досліджень також засвідчують, що у певних контекстах, зокрема контексті шкільного уроку, можлива наявність подальшої репліки – післямови (*follow-up move*), яка являє собою реакцію на попередню репліку й має функцію прийняття будь-якого результату (позитивного чи негативного) [12, с. 12]. Це пояснюється тим, що у деяких випадках реакція на питання потребує подальшої реакції від того, хто запитував, а реакція є знаком з боку того, хто запитує, що його питання отримало відповідь, адекватну чи неадекватну, слухну чи неслухну. Отже, ходи формують дво- або трикроковий мовленнєвий обмін (*exchange*) [10].

Осмилення викладених положень з урахуванням цілей нашого дослідження обумовлює застосування методу конверсаційного аналізу в такий спосіб:

- виявлення висловлення, яке виконує функцію головного в ініціальному ході;
- виявлення висловлення (-ень), що виконує (-ють) функцію головного в послідуєчому ході/послідуєчих ходах;
- встановлення відносин між ними, як таких, що є узгодженими або неузгодженими.

У процесі подальшого аналізу висловлення, що функціонують як головні акти, можливо також розглядати як ілюкутивні/прагматичні типи.

За цими принципами було відібрано фрагменти ДАС, у яких (1) предмет обговорення є інституційна тема; (2) головні акти ходів узгоджені між собою; відповідно ці фрагменти ілюструють реалізацію інституційних унісонних діалогових стратегій.

Результати та їх обговорення. Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що до інституційних унісонних діалогових стратегій ДАС належать **стандартні**, тобто такі, де акти/ходи утворюють сполучення, описані дослідниками й властиві різним іншим дискурсам.

До таких, у першу чергу, належать ходи, що утворюють обмін «**питання-відповідь**», причому відповідь може бути як стверджувальною (приклад 1), так і заперечною (приклад 2):

(1) *Hotch: Anything else in the note?*

Garcia: Yeah. There's a not very artistic drawing of what kind of looks like a.. Robot with an arrow through it. I'm uploading it to you now (Criminal Minds, Empty Planet).

(2) *Ducky: You find a weapon?*

Gibbs: Nope (NCIS, Probie).

Для респонсивного ходу в таких обмінах у ДАС часто характерна інформаційна насиченість, що пов'язане з необхідністю ознайомлення слідчих з усією наявною інформацією по справі, наприклад:

(3) *Benson: What's the story?*

M.E. Warner: Hasn't been dead more than 12 hours. No stab or gunshot wounds. You can see the trauma to the left side of her face and torso. Beat her to death (Law and Order, Loss).

У реалізаціях інституційних унісонних діалогових стратегій у ДАС зареєстровані також більші за обсягом обміни типу «питання-відповідь», де збільшення обсягу пов'язане з відтермінуванням. Приміром у наступному фрагменті таке відтермінування обумовлене проблемами із каналом зв'язку: Кейсі не почула питання й вдається до перепитування, Готч повторює запитання і отримує відповідь:

(4) *Hotch: Did you get their positions?*

Casey: Sorry?

Hotch: Where they were on the bus?

Casey: No (Criminal Minds, Empty Planet).

У іншому випадку реакція відтермінування обумовлена комунікативною невдачею: Рід формулює питання у такий спосіб, що його колега Морган не здатний повною мірою зрозуміти, про що йдеться, тому він вдається до перепитування, Рід пояснює і отримує відповідь:

(5) *Reid: Doesn't the city center bus stop use smart buses?*

Morgan: Smart buses?

Reid: Yeah, hi-tech buses that use time sensors on the buses and the bus stops to give out arrival and departure times.

Atkins: Yeah. Went automated last year (Criminal Minds, Empty Planet).

Проте, реакція відтермінування не завжди приводить до збільшення обсягу обміну типу «питання-відповідь» під час реалізації інституційних унісонних діалогових стратегій у ДАС. У поданому далі фрагменті, наприклад, відтермінування та відповідь розміщуються у межах одного ходу. Райан, зайнятий роботою, не може одразу надати відповідь і просить зачекати хвилинку (відтермінування), потому одразу надає відповідь:

(6) *Castle: How would the killer know who the witnesses were?*

Ryan: Uh...wait a minute. Um. Nigel Malloy had a brother, Leopold. The DA accused him of helping dispose of the bodies. (Castle, Scared to Death)

Ще однією варіацією обміну «питання-відповідь», зареєстрованою в матеріалі нашого дослідження, виявилась згадана дослідниками конфігурація, що включає післямову. Проте, якщо в описаних представниками конверсаційного аналізу прикладах питання та післямова продукуються одним комунікантом (учитель ставить запитання – учень відповідає – учитель коментує), то для ДАС це не є обов'язковою умовою. Оскільки слідчі працюють як команда, у спілкуванні доволі часто беруть участь не двоє, а більше осіб, одна з яких і може продукувати післямову. Приміром у фрагменті (7) Гарсія ставить запитання, Готч надає відповідь, Джей-Джей коментує відповідь Готча, тобто продукує післямову:

(7) *Garcia: So, we're going to tell the media to go ahead with the story?*

Hotch: Absolutely not.

J.J.: Threats like this, with an unspecified location will just cause tremendous panic (Criminal Minds, Empty Planet).

Стандартні інституційні унісонні діалогові стратегії у ДАС реалізуються також у ходах, що утворюють обміни типу «твердження – згода/незгода», наприклад:

(8) *Morgan: Can you smell that? Same explosive, just more of it.*

Atkins: Yeah. And same detonation device, too (Criminal Minds, Empty Planet).

(твердження – згода)

(9) *Beckett: But I can assure you it has nothing to do with Nigel Malloy rising from the dead. It's his brother. Leopold Malloy is behind all of this.*

Esposito: Doesn't look like Leopold has anything to do with it. (Castle, Scared to Death)

(твердження – незгода)

Нестандартні інституційні діалогові стратегії у ДАС є такими, що властиві саме спілкуванню слідчих. Вони представлені ланцюжками повідомлень (приклад 10) та ланцюжками тверджень (приклад 11), продукованими різними комунікантами:

(10) *Tony: Of the six hundred and twenty one thousand eight hundred SUVs registered in Virginia, approximately a hundred and twenty seven thousand of them are dark-colored. Vanity plates aside, one in every hundred begins with the numbers eight nine. That's over twelve hundred vehicles.*

Ziva: We're running the registered owners against the names on the list of protesters. It's going to take a while.

Abby: I ran the fingerprint through AFIS. The victim's real name is John Benedict (NCIS, Probie).

(11) *Tony: If Halligan was behind the wheel then he was five or six feet away. I pulled the registration from the Range Rover. It was brought into DMV for an inspection because it was imported from Ireland. Right hand drive. British like Ducky's Morgan. Steering wheel's on the right hand side.*

McGee: The person I saw arguing with Benedict was a passenger.

Gibbs: There was a third man (NCIS, Probie).

Наявність ходів, що втілюють цю стратегію обумовлена, по-перше, вже згаданою обставиною, щодо спілкування у групі, а не в парі, як характерної риси ДАС, по-друге, визначеною інституційною метою потребою накопичити якомога більше інформації про подію злочину та обмінятися думками, які сприяють розкриттю цього злочину.

У кількісному відношенні стандартні стратегії переважають (68,7%), але нестандартні теж мають значну питому вагу, складаючи біля третини (31,3%) від усіх реалізацій інституційних унісонних діалогових стратегій у ДАС.

Висновки. До виявив інституційності ДАС належать його мовленнєві стратегії, зокрема діалогові. Унісонні діалогові стратегії забезпечують узгодженість дій учасників в ДАС, сприяють розвитку їхньої мовленнєвої взаємодії, а отже і виконанню ролей агентів інституту слідства (за умов відповідності тематики спілкування цілям розслідування злочину). Ці стратегії представлені стандартними та нестандартними, специфічними для ДАС. Стандартні унісонні стратегії реалізуються актами/ходами, властивими різними типами розумово-комунікативної взаємодії, за наявності незначних особливостей у ДАС. Нестандартні унісонні стратегії є специфічними для ДАС і реалізуються ланцюжками актів/ходів, продукованими різними учасниками. Їхня наявність обумовлена кількісним складом учасників спілкування та їхньою орієнтацією на оптимізацію своєї інституційної діяльності. Стандартні унісонні стратегії складають трохи більше двох третин, а нестандартні – біля третини від усіх реалізацій інституційних унісонних діалогових стратегій у ДАС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белова А. Д. Поняття "стиль", "жанр", "дискурс", "текст" у сучасній лінгвістиці // *Іноземна філологія*. – К.: КНУ імені Т. Шевченка, 2002. – Вип. 32. – С. 11-14.
2. Белова А. Д. Комунікативні стратегії і тактики: проблеми систематики // *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. пр. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – С. 11-16.
3. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание ; [пер. с англ. отв. ред. М.А. Кропгауз ; вступ. ст. Е.В. Падучевой]. – М.: Русские словари, 1997. – 412 с.
4. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация ; [пер. с англ. ; сост. Петров В.В. ; под ред. Гарасимова]. – М.: Прогресс, 1989. – 310 с.
5. Фещенко О.В. Одиниці аналізу дискурсу американських слідчих // *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. – 2012. – № 1002. – С. 39-43.
6. Фролова І.Є. Регулятивний потенціал стратегії конфронтації в англomовному дискурсі: автореф. дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04. – Харків, 2015. – 36 с.
7. Edmondson W. Spoken Discourse: A Model for Analysis. – London : Longman, 1981. – 317 p.
8. Henne H., Rehbock H. Einführung in die Gesprächsanalyse. – [4., durchges. u. bibliogr. Aufl.]. – Berlin, New York: de Gruyter, 2001. – 336 p.
9. Owen M. Apologies and Remedial Interchanges: A Study of Language Use in Social Interaction. – Berlin, New York, Amsterdam: Mouton de Gruyter, 1983. – 192 p.
10. Sinclair J. Towards an analysis of discourse / J. Sinclair, M. Coulthard. – [Coulthard, M. (Ed.) Advances in spoken discourse analysis]. – London: Routledge, 1992. – P. 1-34.
11. Sacks H., Schegloff E., Jefferson G. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation // *Language*. – 1974. – № 50. – P. 696-735.
12. Tsui A. English Conversation. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 298 p.

REFERENCES

1. Byelova, A.D. The terms "style", "genre", "discourse", "text" in modern linguistics // *Inozemna filologiya*. K.: KNU imeni T. Shevchenka Publ. 2002. 32. P. 11-14.
2. Byelova, A.D. Communicative strategies and tactics: systematic problems // *Movni i konceptual'ni karty'ny' svitu* : zb. nauk. pr. K.: KNU imeni Tarasa Shevchenka Publ., 2004. P. 11-16.
3. Vezhby'czkaya, A. Language. Culture. Awareness ; [per. s angl. otv. red. M.A. Kropgauz ; vstup. st. E.V. Paduchevoj]. M. : Russky'e slovary' Publ., 1997. 412 p.
4. Dejk van, T. A. Language. Awareness. Discourse ; [per. s angl. ; cost. Petrov V.V. ; pod red. Garasy'mova]. M.: Progress Publ. 1989. 310 p.

5. Feshhenko, O.V. The analysis of the American investigation discourse // Visnyk Xarkivs'kogo nacjonal'nogo universy'tetu im. V.N. Karazina. 2012. # 1002. P. 39–43.
6. Frolova, I.Ye. The regulative potential of the confrontation strategy in English discourse: avtoref. dy's. ... doktora filol. nauk : 10.02.04. – Xarkiv, 2015. – 36 c.

Institutional unison dialogue strategies in American investigation discourse

Feshchenko O. V.

Abstract. The article focuses on the speech strategies which correspond to the institutional activity aim in the communication of American investigators. In particular, the study concentrates on dialogue unison strategies that manifest the accordance of communicants' verbal actions. As the findings show, these strategies include standard, represented by acts/moves proper to a variety of discourses and non-standard, embodied in acts/moves proper to American investigation discourse. The latter embrace chains of moves produced by different communicants, thus revealing such specific features as group communication and the intention to realize the main institutional aim of investigation.

Keywords: *American investigation discourse, institutional speech strategies, dialogue unison strategies, standard/non-standard strategies.*

Институциональные унисонные диалоговые стратегии в дискурсе американского следствия

Е. В. Фешенко

Аннотация. Статья посвящена речевым стратегиям, соответствующим цели институциональной деятельности в общении американских следователей. В частности, внимание сосредоточено на исследовании унисонных диалоговых стратегий, которые манифестируют согласованность вербальных действий коммуникантов. Как свидетельствуют результаты исследования, эти стратегии включают стандартные, представленные актами/ходами, присущими разным дискурсам, и нестандартные, свойственные только дискурсу американского следствия. Последние охватывают цепочки продуцируемых разными коммуникантами ходов, которые выявляют такие специфические черты данного дискурса как коммуникация в группе и потребность реализовать главную институциональную цель расследования.

Ключевые слова: *дискурс американского следствия, институциональные речевые стратегии, диалоговые унисонные стратегии, стандартные/нестандартные стратегии.*